

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО

Електронне видання

ПОСІБНИК

ДЛЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ
СТУДЕНТІВ ЗАОЧНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ
з НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«Міжнародне право»

Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський)
Ступінь вищої освіти – бакалавр
Галузь знань – 08 «Право»
Спеціальність – 081 «Право»

ХАРКІВ
2020

Посібник для практичних занять студентів заочної форми навчання з навчальної дисципліни «Міжнародне право» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, галузі знань 08 «Право», спеціальності 081 «Право» / за заг. ред. В. М. Стешенка. Харків: Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2020. 12 с.

У к л а д а ч і : СТЕШЕНКО Володимир Миколайович
ШВАРЦЕВА Марія Ігорівна

ЗАТВЕРДЖЕНО
на засіданні кафедри міжнародного права
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого
(протокол № 9 від 30.06.2020 р.)

© Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, 2020

ЗМІСТ

Вступ.....	4
Практичне заняття 1. Суб'єкти міжнародного права.....	5
Практичне заняття 2. Джерела міжнародного права.....	8

ВСТУП

«Міжнародне право» є нормативною (обов'язковою) навчальною дисципліною при підготовці фахівців за спеціальністю 081 «Право».

Тематика практичних занять складена згідно з програмою навчальної дисципліни «Міжнародне право».

Головна мета – допомогти студентам заочної форми навчання ґрунтовно підготуватися до іспиту, засвоїти найбільш важливі теоретичні положення. Під час опанування основних тем і положень студенти повинні здобути навички роботи з міжнародно-правовими документами, а також навчитися аналізувати найважливіші події, що відбуваються у світі, з точки зору їх відповідності нормам сучасного міжнародного публічного права.

З огляду на те, що під час вивчення дисципліни значну кількість питань студент опрацьовує самостійно, наводиться список літератури аналітичного і нормативного характеру, рекомендуються також деякі періодичні видання, на сторінках яких досліджуються проблеми міжнародного права і міжнародних відносин.

З усіх питань, які стосуються підготовки до практичних занять та іспиту, студентам слід звертатися на кафедру.

Практичне заняття 1.

Суб'єкти міжнародного права

П л а н

1. Поняття «суб'єкт міжнародного права». Класифікація суб'єктів міжнародного права.

2. Національно-визвольні рухи (нації, народи, що борються за своє визволення) як суб'єкти міжнародного права. Право націй на самовизначення.

3. Держави – основні суб'єкти міжнародного права. Міжнародна правосуб'єктність суб'єктів федерації, адміністративно-територіальних одиниць.

4. Поняття «міжнародно-правове визнання» та його юридичне значення. Основні теорії визнання. Види і форми міжнародного визнання. Практика застосування інституту визнання в сучасних міжнародних відносинах.

5. Правонаступництво в міжнародному праві.

6. Правонаступництво України щодо колишнього СРСР та континуїтет щодо УРСР.

7. Міжнародні міжурядові організації як суб'єкти міжнародного права.

8. Міжнародна правосуб'єктність державоподібних утворень.

9. Міжнародна правосуб'єктність фізичних осіб (індивідів).

10. Міжнародна правосуб'єктність міжнародних неурядових організацій і транснаціональних корпорацій (ТНК).

Завдання

1. Чи існує визначення народу (нації) як суб'єкта міжнародного права?

2. Чи продовжує володіти правом на самовизначення народ, який вже сформував свою державність?

3. Чи існує право народу (нації) на демократичне повстання з метою відновлення конституційного ладу?

4. Розкрийте зміст основних теорій визнання держав та урядів з посиланням на міжнародно-правову практику.

5. Наведіть приклади невизнаних та мало визнаних територіальних утворень, що претендують на статус незалежних держав.

6. Охарактеризуйте ситуацію з міжнародно-правовим визнанням Республіки Косово та протиправністю анексії Автономної Республіки Крим і міста Севастополь (Україна) Російською Федерацією.

7. Чим право народу (нації) на самовизначення відрізняється від сепаратизму?

8. Які проблеми правонаступництва України щодо колишнього СРСР досі не врегульовано?

9. У чому полягає принциповість дискусій щодо міжнародної правосуб'єктності людини?

10. Чим відрізняються між собою такі недержавні актори як МНУО, ТНК та транснаціональні злочинні угруповання?

Список літератури:

Буткевич В. Г. Генеза доктрини міжнародної правосуб'єктності індивіда. *Право України*. 2010. № 2. С. 44–54.

Галан В. О. Ядерний спадок колишнього СРСР: проблеми міжнародного правонаступництва. *Проблеми законності*. 2005. Вип. 71. С. 181–188.

Задорожній О. В. Анексія Криму – міжнародний злочин. Київ: К.І.С., 2015. 576 с.

Задорожній О. В. Генеза міжнародної правосуб'єктності України. Київ: К.І.С., 2014. 687 с.

Кулеба Д. І. Міжнародна правосуб'єктність: теорія і її перспективи. *Альманах міжнародного права*. 2010. Вип. 2. С. 70–83.

Марусяк О. В. Анексія Криму Російською Федерацією як злочин агресії проти України: міжнародно-правові аспекти.

Чернівці: «Місто», 2016. 220 с.

Мельник А. Я. правонаступництво України щодо міжнародних договорів СРСР. Київ: Юрид. думка, 2005. 424 с.

Мельник С. О. Визнання воюючої сторони. *Енциклопедія міжнародного права*: у 3 т. / редкол.: Ю. С. Шемшученко, В. Н. Денисов (співголови) та ін. Київ: Академперіодика, 2014. Т. 1. С. 404–405.

Мельник С. О. Визнання повсталієї сторони. *Енциклопедія міжнародного права*: у 3 т. / редкол.: Ю. С. Шемшученко, В. Н. Денисов (співголови) та ін. Київ: Академперіодика, 2014. Т. 1. С. 410–411.

Мельник С. О. Визнання уряду. *Енциклопедія міжнародного права*: у 3 т. / редкол.: Ю. С. Шемшученко, В. Н. Денисов (співголови) та ін. Київ: Академперіодика, 2014. Т. 1. С. 411–413.

Міжнародне публічне право: підручник: у 2 т.; за заг. ред. В. В. Мицика. Харків: Право, 2019. Т. 1: Основи теорії. С. 62–88; С. 279–351.

Ноговіцина Ю. О. Міжнародно-правові аспекти правонаступництва України. Київ: Проміні, 2006. 352 с.

Отрош М. І. Місце і роль Католицької церкви у міжнародному правопорядку. Київ; Одеса: Фенікс, 2017. 596 с.

Перевезенцев О. Ю. Міжнародно-правове регулювання інституту правонаступництва держав щодо міжнародних договорів. Київ: Знання, 2007. 262 с.

Резнієва М. Д. Визнання воюючої та повсталієї сторони: історично-правовий аспект. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2010. № 3. С. 134–138.

Савчук К. О. Вільне місто. *Енциклопедія міжнародного права*: у 3 т. / редкол.: Ю. С. Шемшученко, В. Н. Денисов (співголови) та ін. Київ: Академперіодика, 2014. Т. 1. С. 511–512.

Тарасов О. В. Международные неправительственные организации и международное право; отв. ред. В. И. Евинтов. Харьков, 1999. 192 с.

Тарасов О. В. Міжнародна правосуб'єктність людини в практиці Нюрнберзького трибуналу. *Проблеми законності*. 2011.

Вип. 115. С. 200–206.

Тарасов О. В. ООН і неурядові організації: перегляд механізму співробітництва. *Проблеми законності*. 1998. Вип. 33. С. 48–53.

Тарасов О. В. Співвідношення правосуб'єктності та відповідальності у міжнародному праві: персонологічний аспект. *Римська декларація ЄС: нові пріоритети розвитку об'єднаної Європи*: зб. наук. ст. за матеріалами наук.-практ. конф., м. Харків, 12 травн. 2017 р.: у 2 ч. / редкол.: А. П. Гетьман, І. В. Яковюк, В. І. Самощенко та ін. Харків: НЮУ імені Ярослава Мудрого, 2017. Ч. 1. С. 41–53.

Тарасов О. В. Суб'єкт міжнародного права: проблеми сучасної теорії. Харків: Право, 2014. 512 с.

Чернобаєва Т. О. Основні сучасні міжнародно-правові концепції міжнародно-правової суб'єктності членів федерації. *Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України*. 2017. № 13. С. 192–203. URL: <http://prc.com.ua/images/PDFnomera/VPrCNapnU13.pdf>

Практичне заняття 2.

Джерела міжнародного права

П л а н

1. Поняття «джерела міжнародного права». Основні й допоміжні джерела.
2. Принципи *jus cogens* у міжнародному праві.
3. Міжнародні договори як основне джерело міжнародного права.
4. Міжнародні звичаї: поняття, застосування, тенденції розвитку.
5. Загальні принципи права.

6. Рішення міжнародних судових органів.
7. Роль доктрини в міжнародному праві.
8. Резолюції міжнародних міжурядових організацій і міжнародних конференцій.
9. Поняття «м'яке» міжнародне право.
10. Односторонні акти як джерело права.
11. Співвідношення і взаємодія міжнародного і національного права.

Завдання

1. Чи можна стверджувати, що наведений у статті 38 Статуту Міжнародного Суду ООН перелік джерел міжнародного права є вичерпним?
2. Чи встановлює стаття 38 Статуту Міжнародного Суду ООН ієрархію джерел міжнародного права?
3. Назвіть властивості міжнародного договору, що в прикладному значенні вирізняють його з-поміж інших джерел міжнародного публічного права.
4. У статті 38 Статуту Міжнародного Суду ООН міжнародний звичай визначається «як доказ загальної практики, визнаної в якості правової норми». Наведіть приклади міжнародних звичаєвих норм. Як слід розуміти загальну практику? Чи може бути створений партикулярний звичай?
5. Охарактеризуйте теорію взаємодії міжнародного і національного права, якої дотримується незалежна Україна.

Список літератури:

Выявление международного обычного права. Доклад Комиссии международного права о работе ее шестьдесят восьмой сессии (2016 г.). С. 8–138. URL: <https://legal.un.org/docs/index.asp?path=%2E%2E%2Ffile%2Freports%2F2016%2Frussian%2Fa%5F71%5F10%2Epdf&lang=EFSRAC&referer=http://legal.un.org/cod/>

Гнатівський М. М. Нове народження звичаєвого

міжнародного гуманітарного права. *Український часопис міжнародного права*. 2006. № 2. С. 17–22.

Даниленко Г. М. Обычай в современном международном праве. Москва: Наука, 1988. 192 с.

Императивные нормы общего международного права (jus cogens). Доклад Комиссии международного права о работе ее семьдесят первой сессии (2019 г.). С. 271–247. URL: <https://legal.un.org/docs/index.asp?symbol=A%2F74%2F10&referer=http://legal.un.org/cod/&Lang=R>

Київець О. В. Методологія міжнародного права у контексті дослідження джерел міжнародного права: декілька загальних роздумів про вічне. *Український часопис міжнародного права*. 2012. № 1–2. С. 42–46.

Маланчук П. Вступ до міжнародного права за Ейкхерстом / пер. з англ. Харків: Консум, 2000. 592 с.

Міжнародне право: навч. посіб. / за ред. М. В. Буроменського. Київ: Юрінком Інтер, 2005. С. 43–58.

Односторонние акты государств. Доклад Комиссии международного права о работе ее пятьдесят восьмой сессии (2006 г.). С. 193–201. URL: <https://legal.un.org/docs/index.asp?path=%2E%2E%2Fdoc%2Fpublications%2Fyearbooks%2Frussian%2Fdoc%2F2006%2Fv2%2Fp2%2Epdf&lang=EFSRAC&referer=http://legal.un.org/cod/>

Сіваш О. М. Односторонні акти держав в сучасному міжнародному праві. *Форум права*. 2016. № 5. С. 174–176.

Сіваш О. М. Діяльність Комісії міжнародного права по кодифікації і прогресивному розвитку теми «Односторонні акти держав». *Форум права*. 2016. № 4. С. 283–290.

Щокін Ю. В. Місце звичаїв загального міжнародного права у правопорядку України. *Вісник Академії правових наук України*. 2007. № 3 (50). С. 158–167. URL: <http://visnyk.kh.ua/uk/journals/visnik-naprrnu-3-2007r>

Щокін Ю. В. Роль міжнародно-правових звичаїв у формуванні імперативних норм міжнародного права. *Вісник Академії правових наук України*. 2007. № 1 (48). С. 242–251. URL: <http://visnyk.kh.ua/uk/journals/visnik-naprrnu-1-2007r>

Щокін Ю. В. Формування міжнародно-правових звичаїв: розмежування понять «практика» і *opinio juris*. *Вісник Академії правових наук України*. 2005. № 4 (43). С. 135–144.

Cedric M. J. Rynjaert, Duco W. Hora Siccama. Ascertaining Customary International Law: An Inquiry into the Methods Used by Domestic Courts. *Neth Int Law Rev* (2018) 65:1–25 URL: <https://link.springer.com/content/pdf/10.1007%2Fs40802-018-0104-y.pdf>

Правові акти:

Віденська конвенція про право міжнародних договорів від 23.05.1969 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_118

Віденська конвенція про право договорів між державами та міжнародними організаціями або між міжнародними організаціями від 21.03.1986 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_a04

Положення про порядок укладення, виконання та денонсації міжнародних договорів України міжвідомчого характеру:

затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 17.06.1994 р. № 422. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/422-94-п>

Про застосування Конституції України при здійсненні правосуддя: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 01.11.1996 р. № 9. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0009700-96>

Про застосування судами міжнародних договорів України при здійсненні правосуддя: Постанова Вищого спеціалізованого суду з розгляду цивільних і кримінальних справ від 19.12.2014 р. № 13. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0013740-14>

Про міжнародні договори України: Закон України від 29.06.2004 р. № 1906-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1906-15>

Статут Організації Об'єднаних Націй від 26.06.1945 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_010

На в ч а л ь н е   в и д а н н я

Електронне видання

ПОСІБНИК

для практичних занять
студентів заочної форми навчання
з навчальної дисципліни
«Міжнародне право»

Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський)

Ступінь вищої освіти – бакалавр

Галузь знань – 08 «Право»

Спеціальність – 081 «Право»

У к л а д а ч і: СТЕШЕНКО Володимир Миколайович
ШВАРЦЕВА Марія Ігорівна

Відповідальний за випуск *В. М. Стешенко*

Редактор *Л. В. Русанова*

Комп'ютерна верстка *А. В. Старжинської*